

Milkaa'inna Ol'aanaa

Description

Torbaan darbee kaayyoon keenya maal akka ta'ame murteessinee turre. Kaayyoo keenya erga murteessine booda milkaa'inni keenya maal akka ta'ame tarreessinee jirra. Rabbiin qofa gabbaruun karaa milkaa'innaa fi gammachuu hundaa bana. Teepha fi sakallaa gabrummaa namarraa kaasun faaya bilisummaa fi gammachuu namatti dira. Salphinni kan nama haguugu yommuu Rabbiin ala wantoota biraatiif gadi jedhanii fi bulaniidha. Rabbiin qofa gabbaruun rizqii (soorata) ni bal'isaa malee hin dhiphisu. Osoo sooranni namaa xiqqaa ta'ameeyyu keessi isaa gammachuun kan guuttameedha. Namoonni yeroo baay'ee soorataaf dhiphachuun kaayyoo guddaa uumamaniif dagatu. Kuni immoo milkaa'inna fi gammachuu ganda lamaanitu akka dhaban isaan taasisa. Jireenya addunyaa tanaa garmalee jibbanii hundeema tan dhiisaniis miti. Akkasumas garmalee jaallatanii hundeema itti maxxananiis miti. Madaala kaa'ufii barbaachisa.

Salafoota keessaa Bilal ibn Sa'ad akkana jedha:

“Yaa namoota taqwaa (Rabbii sodaattanii)! Akka baddaniif osoo hin ta'amin marsaa tokko irra gara marsaa biraatti darbuuf uumamtan. Dugda abbaa keessanii irraa gara gadaamessa haadha keessanitti dabarfamtan. Ergasii gadaamessa irraa gara jireenya tanaatti, ergasii jireenya tanarraa gara awwaalchaa, sana booda awwaalcha irraa gara Dhaabbanaa (Walgahii guddaa Guyyaa Qiyaamaa) ergasii walgahii kana irraa gara jireenya zalaalamii (yeroo hundaa turutti) takkaa Jannata takkaa immoo Jahannamitti dabarfamtu.”¹

Kanaafu jireenyi tunii marsaa keessa dabarru taate osoo jirtuu kaayyoo keenya ol'aanaa ta'uu dandeessi ree?

Umar bin Abdul-Aziiz akkana jedhe:

“Jireenyi tunii iddoo jireenyaa dhaabbataa keessanii miti, jireenyi tuni akka dhumattuu fi namoonni ishii akka gadi lakkisan Rabbiin barreesse jira. Namoota meeqatu wanta xiqqoo fi badu ijaararii fi tolchan. Jiraatota meeqatu haalli jireenyaa itti tole garuu yeroo muraasan booda gadi lakkisanii deeman.

tana keessatti alagaa taâ€™TMee osoo jiruu waan gaarii addunyaa tanaaf ni gumaacha. Haa taâ€™TMuu malee, addunyaa tana kaayyoo olâ€™TMaanaa godhachuun ishiif kan hojjatu miti. (Addunyaa tana fayyadamuun kaayyoo olâ€™TMaanaa ofii gaha.)â€(4)

Al-Hasan al-Basri akkana jedha, â€œMuâ€™TMiminni (namni dhugaan amane) addunyaa tana keessatti akka gariibaa (alagaati). Salphinna ishiitiif hin gaddu. Yookin immoo kabaja ishiitif hin dorgomu. Inni kaayyoo tokko qaba, namoonni immoo kaayyoo biraa qabu.â€(5)

Ammas muâ€™TMiminni addunyaa tana keessatti akka nama karaa deemaa taâ€™TMuu akka qabu Ergamaan Rabbii (SAW) nuuf dhaamanii jiru.

Ibn Hajar akkana jedha,â€Akkuma karaa deeman gahuumsa isaa gahuuf wanta isa barbaachisu caalaa hin fudhanne, muâ€™TMiminnis gahuumsa dhumaa (Jannata) gahuuf wanta isa gargaaru caalaa addunyaa tanaaf haajaa hin qabu.â€(6)

Jamal Zarabozo ammas akkana jedha, â€œKanaafu, muâ€™TMiminni addunyaa tana baayâ€™TMisee walitti sassaabutti fedhii guddaa hin qabu. Sababni isaas, wantoonni akkanaa adeemsa isaa akka itti hin fufnee fi salphatti akka hin deemnef gufuu itti taâ€™TMuu. Wantoota addunyaa tanaatti yoo harkifamee fi maxxane, muâ€™TMiminni adeemsa (imala) irra jiraachu isaa ni dagata. Gahuumsa isaatti dhiyaachu dhiise qabeenya addunyaa tanaa osoo kuusu fi garmalee itti maxxanuu tarkaanfii isaa itti aanu akka hin tarkaanfanne isa taasisa. Adeemsa fi gahuumsa dhumaa isaatif siinqi qopheefachuu dhiise bakka amma jiru jiraachuf wantoota addunyaa tanaa walitti kuusaa jiraa jechuudha.

Karaa biraatin wanti karaa deemaan hundii beeku qabu tokkotu jira. Wanti sunis, karaa irraa akka hin banne yookiin hin gorredha. Karaa deeman muâ€™TMiminaa Gooftaa isaatin wal-qunnamuuf yeroon dheeraa taâ€™TMuu dandaâ€™TMa. Karaa irratti wantoota baayâ€™TMee duubatti isa harkisa. Fakkeenyaaf sheyxaanni muâ€™TMimina karaa irraa jallisuuf garmalee carraaqa. Kanaafu, muâ€™TMiminni adeemsa irra jiru kallatti sirriitti deemuf qajeelcha fi gargaarsa Rabbiin irraa yeroo hundaa barbaadu qaba. Xiqqooma daandii kana irraa jallachuun isa balleessu dandaâ€™TMa. Ergasii dhumni isaa tasa isatti dhufuun carraa gara daandii sirriitti deebiâ€™TMu gonkumaa hin argatu. Rabbiin haala sodaachisaa kanaaf muâ€™TMimintoota dammaqsun rakaâ€™TMaa hunda keessatti â€œGara daandii sirrii nu qajeelchi.â€(7) Jedhanii akka Isa kadhatan isaan qajeelcha. â€œ(7)

Hanga ammaa eessa deemaa akka jirru ifa isinii taâ€™TMaa jira fakkaata. Addunyaa tana keessa yeroo hundaa hin jiraannu. Wanta hojjachuu qabnu addunyaa tana keessatti erga raawwanne booda guyyaa tokko ishii keessaa ni godaanna. Gaafin guddaan godaanu osoo hin taâ€™TMin kaayyoo olâ€™TMaanaa fi gahuumsa keenyaf maal qopheessinee?

Akkuma torbaan darbe jenne kaayyoon keenya olâ€™TMaanaan Rabbiin gabbaruun jaalala Isaa argachuuf yoo taâ€™TMu milkaaâ€™TMinni nama kana hojjateef immoo Rabbiin isarraa jaallachuu, ibidda irraa baraare jannata isa seensisuudha. Jireenyi duniyaa tanaa gowwoomsituu fi xiqqoo akka taate fi ibidda irraa baraaramanii Jannata seenun milkaaâ€™TMinna guddaa akka taâ€™TMee Rabbiin haala kanaan ibsa.

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أَجُورَكُمْ يَوْمَ
الْقِيَامَةِ فَمَنْ زُحِرَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا
الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ ﴿١٨٥﴾

â€œLubbuun hundi duâ€™ma ni dhandhamti. Mindaawwan keessanis guutumaatti kan argattan
Guyyaa Qiyaamati. Namni ibidda irraa fageeffamee Jannata seensifame, dhugumatti
milkaaâ€™eera. Jireenyi duniyaas meeshaa gowwoomsaa qofa.â€œ (Suuratu Ali-Imraan 3:185)

Muâ€™iminni ibidda irraa baraarame Jannata erga seenee booda milkaaâ€™inna kana caalutu jira. Innis
Jaalala Rabbiti. Mootii fi Gooftaan aalamaa (addunyaa) hojii kee sirraa yoo jaallate, dallansuu Isaatirraa
yoo baraaramte, milkaaâ€™inni kana caalu eessa jiraa? Rabbiin (subhaanahu wa taâ€™aala) akkana
jedha:

وَعَدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسْكِنٍ طَيِّبَةٍ فِي جَنَّاتٍ عَدْنٍ
وَرِضْوَانٍ مِّنَ اللَّهِ أَكْبَرُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٧٢﴾

â€œRabbiin muâ€™mintoota dhiiraatii fi dubartootaf Jannata laggeen ishee jala yaaâ€™an, achi
keessatti kan hafan taâ€™anii fi manneen gaggaarii Jannataa qubsumaa keessa jiran waadaa
galeefi jira. Garuu Jaalalli Rabbiin irraa taâ€™e kana hundarra caala. Kunii MILKAAâ€™INNA
GUDDAADHA. â€œ (Suuratu At-Tawbaa 9:72)

Kanaafu milkaaâ€™inni olâ€™aanan tokkoffaan dallansuu Rabbiin jalaa bahanii jaalala Isaa
argachuudha. Milkaaâ€™inna kanaa fi kanneen lamaan hafan galmaan gahuuf xiqqaate xiqqaatu
ulaagaaleen lama guuttamuun dirqama taâ€™ma. Isaaniis, **dhugaan amanuu** fi **hojii gaarii**
hojjachuudha. Yeroo baayâ€™ee Rabbiin warroota milkaaâ€™moo yommuu kaasuu, Qurâ€™aana
keessatti â€œWarroota amananii fi hojii gaarii hojjatanâ€™e jechuun mindaan isaanii maal akka taâ€™e
ibsa. Namni amanee hojii gaarii yoo hin hojjatin, imaanni isaa qullaa taâ€™ma. Akkasumas hojii gaarii
hojjate yoo hin amaniin hojiin isaa akka dhukkee (daaraa) bittinaaâ€™ma. â€œAmanne jirra salaata
salaatun hin barbaachisu, Rabbiin hojii gaarii keenya irraa maal godha?â€™e warronni jedhan dhugumatti
of gowwoomsaa fi karaa sirrii irraa bahaa jiru. Osoo oyrutti midhaan hin facaasin callaa isaa abdatu.
Akkasumas, warroonni tokkichumaa Rabbitti osoo hin amaniinii fi hin dhugoomsin, â€œHojii gaarii

hojjanne.â€ Jedhanii boonan, kasaaraa malee wanta biraa taâ€TMuu hin dandaâ€TMu. Haala isaanii Rabbiin haala kanaan ibsa:

â€œSila warra hojiin isaanii akkaan hongaaâ€TMoo taâ€TMee isiniif himnuu?â€ Jedhiin.

Isaan warra odoo dalagaa tolchinee hojjannaa yaadanuu addunyaa keessatti hojiin isaanii jalaa badeedha.

Isaan sun warra keeyyattoota Gooftaa isaanitii fi wal-qunnamtii Isaatti kafaranii dalagaan isaanii baddeedha. Kanaafu, Guyyaa Qiyaamaa madaala isaaniif hin dhaabnu. Isaan sun waan kafaranii keeyyattoota Kiyaa fi Ergamtoota Kiyas qishnaa (baaco) godhataniif galanni isaanii jahannami.â€ Suuratu al-Kahf 18:103-106

Warroonni milkaaâ€TMoon eenyu faâ€TMa akka taâ€TMan itti aanse Rabbiin dubbata.

â€œDhugumatti, isaan amananii fi hojii gaggaarii hojjatan, Jannanni Firdaws iddoo simannaa isaaniif taatee jirti. Ishee keessa yeroo hunda jiraatu. Ishee irraa jijjiramuu hin barbaadan.â€ Suuratu al-Kahf 18:107-108

Kanaafu Rabbitti fi Guyyaa Qiyaamatti kafaruun (amanuu diduun) kufaati guddatti nama geessa.

Warroonni kafaran â€Hojii gaarii hojjachaa jirra.â€TM jedhanii yaadu garuu hojiin isaanii akka jalaa badaa jiru quba hin qaban. Sababa kanaan hoongaâ€TMoo fi kasaartoota taâ€TMu.

Amanuu fi hojii gaarii hojjachuun immoo milkaaâ€TMinnaa fi gammachuu guddatti nama geessa.

Dhugaan amanuu yommuu jennu â€Tokkichummaa Rabbitti amanuu, Malaykoota Isaa, Kitaaboota Isaa, Ergamtoota (Rusuloota) Isaa, Aakhiraa (jireenya boodaa) fi al-qadar â€itti shakkii tokko malee amanuudha. Kunniin utubaalee imaanati.

Utubaalee imaanaa jahan kanniin qalbii keessatti sirritti hidda qabsiisu barbaachisa. Hidda yoo hin qabatin namtichi asi achii daaqqun dukkana jireenya keessatti kufa. Yeroo hundaa beekumsa barbaadu fi Rabbiin irraa qajeelcha fi gargaarsa kadhachuun qalbii keessatti gadi dhaabun ni dandaâ€TMama.

Ulaagan lamaffaan milkaaâ€TMinna guddaa itti argatan hojii badaa irraa fagaatanii hojii gaggaarii hojjachuudha. Hojiin gaariin hojjatamuu Rabbiin biratti fudhatama argachuuf ulaagaalee lama guutu qaba. Isaaniis;

Rabbii qofaaf jedhamee kan hojjatamuu fi Sunnaah (karaa) Ergamaa Rabbii (SAW) waliin kan wal simatu taâ€TMuu qaba. Hojii hojjatamuu sirrii taâ€TMee garuu jaalala Rabbii argachuuf yoo hin taâ€TMiin hojiin suni fudhatama hin argatu. Fakkeenyaaf, namtichi sadaqaa kennu jaalala Rabbii osoo hin taâ€TMiin faaru fi jaalala namootatiif yoo sadaqaa kenne, hojiin isaa kuni Rabbiin biratti fudhatama hin argatu. (Ilaali suurat al-Baqaraa 2:264,al-kahf 18:110,al-Maaâ€TMun 107:6)

Akkasumas, hojiin hojjatamuu Jaalala Rabbii argachuuf taâ€TMee garuu karaa Ergamaa Rabbii (SAW) waliin kan wal-simatu yoo hin taâ€TMiin, hojiin suni namticha hin fayyaddu. Fakkeenyaaf, yommuu salaatu, zikrii godhuu, fi kkf hojjatu sunnaah Ergamaa Rabbii dhiise bidaâ€TMaa (wanta haarawa amantiitti dabalamee) yoo hordofe ykn ragaa malee fedhii lubbuu hordofuun yoo hojjate , hojiin suni Rabbiin biratti fudhatama hin argattu. Ragaaf, Ergamaan Rabbii (SAW) akkana jedhan:

